

RJEČNIK

Afirmativna akcija: skup eksplicitnih djelovanja ili programa osmišljenih za povećanje obrazovnih ili radnih prilika pojedinaca ili grupa kojima je uskraćena puna participacija ili pristup dotičnim područjima obrazovanja ili zapošljavanja.

Antisemitizam: mržnja, predrasude, ili opresija usmjerena ka Židovima ili židovstvu odnosno diskriminacija Židova. Zapravo, ovo je pogrešna uporaba pojma, jer je izraz “*semitski*” izvorno naziv za narode koji potječu od Shema, među koje spadaju i Židovi i Muslimani na Bliskom istoku. Danas se pojam odnosi uglavnom na Židove.

Apartheid: apartheid je afrikanerska riječ za sustavnu i legaliziranu diskriminaciju koja je bila na snazi u Južnoj Africi od 1948. do 1994. godine. Zakonom o registraciji stanovništva iz 1950. godine stanovnici su razvrstani u rasne kategorije, a obrazovanje, stanovanje i brakovi bili su dozvoljeni samo unutar iste kategorije ljudi. Izborom Nelsona Mandele na mjesto predsjednika države 1994. godine taj je sustav ukinut, iako neke apartheidske prakse na neformalnoj razini još uvijek opstaju.

Apsolutistička država: pojam označava da je jedini legitimni izvor vlasti u takvim državama monarh. Osobito su vladavci u takvim državama nastojali plemstvo i crkvu lišiti sposobnosti da se takmiči s monarhom. Pojam ne označava da je monarh imao neposredni nadzor nad svakodnevnim životom.

Arbitraža: (pravno) rasprava i razrješenje spora, naročito ekonomskog, od strane nepristranog suca kojeg izaberu i o kojem se usuglase stranke u sporu; u međunarodnom pravu, postupak za rješavanje međunarodnih sporova.

Bioetika: bioetika je istraživanje moralnih pitanja koja proizlaze iz načela i praksi širokog raspona znanstvenih disciplina. Područje bioetike obuhvaća istraživanje moralnih pitanja koja se javljaju u znanstvenim praksama kao i filozofsko preispitivanje vrijednosti i istraživanje o pitanjima javne politike.

Borac: osoba koja neposredno sudjeluje u neprijateljstvima ili je pripadnik oružanih snaga države ili organizacije koja sudjeluje u oružanom sukobu.

Civil: osoba koja nije borac.

Civilni objekt: svaki objekt koji nema vojnu namjenu.

Civilno društvo: civilnim društvom naziva se skup institucija, organizacija i ponašanja koja se odvijaju u prostoru između države, gospodarskog svijeta i obitelji. Konkretno, ono uključuje raznorodne dobrovoljne i neprofitne organizacije, dobrotvorne institucije, društvene i političke pokrete, druge oblike društvene participacije i djelovanja te s njima povezane vrijednosti i kulturne modele. (izvor: *London School of Economics*).

Čovječnost: ljudska narav svih ljudi, bez obzira tko su i bez obzira na njihovu nacionalnost, rasu,

vjerska uvjerenja, društvenu klasu, politička uvjerenja ili druge osobne ili kolektivne značajke.

Deklaracija: svečana izjava koju daje ugovorno tijelo, može sadržavati preporuke, ali nije pravno obvezujuća. Deklaracija može biti i izjava jedne države o tumačenju neke obveze.

Deprivacijske tehnike: metode psihološkog mučenja koje uključuje društvenu i obrazovnu deprivaciju, ograničenje slobode, uskraćivanje zaposlenja i kulturnih, političkih vjerskih aktivnosti, osjetilnu deprivaciju, uskraćivanje fizičkog prostora, sna, komunikacije, higijene, prehrane, medicinske njege, itd.

Derogacija: ukidanje neke obveze koja se odnosi na ljudska prava u određenim jasno definiranim okolnostima kao što su krizna stanja.

Dijete: UN-ova Konvencija o pravima djeteta iz 1989. definira dijete kao “svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se prema zakonu primjenjivom na dijete punoljetnost ne stječe ranije.”

Dijete izbjeglica: dijete izbjeglica ili prognanik je svaka osoba mlađa od 18 godina koja traži status izbjeglice ili drugi oblik međunarodne zaštite, a koju se smatra izbjeglicom u smislu važećih međunarodnih ili nacionalnih zakona i postupaka, bilo da dijete nema pratnju ili ga prate roditelji ili druge odrasle osobe, ili je prisiljeno bježati preko međunarodne granice (na primjer zbog rata, građanskog rata ili općeg nasilja.)

Diskriminacija: uskraćivanje osobama ili grupama jednakog postupanja, građanskih sloboda ili prilika za obrazovanje, smještaj, zdravstvenu skrb, zapošljavanje, ili pristup uslugama, dobrima ili sredstvima. Diskriminacija se provodi na osnovu rase, nacionalnosti, spola, vjere, političke ili etničke pripadnosti, bračnog ili obiteljskog statusa, tjelesnog, razvojnog ili mentalnog nedostatka.

Dječja pornografija: vizualni prikaz osobe koja je mlađa od 18 godina ili izgleda mlađa od 18 godina u situaciji očiglednog seksualnog ponašanja. Vizualni prikaz također može predstavljati dječju pornografiju ako se oglašava, promiče ili prikazuje na način da "odaje dojam" da materijal sadrži prikaz maloljetne osobe u očigledno seksualnom kontekstu. Dječja pornografija može biti sadržana na video vrpcama, fotografijama, nerazvijenim filmovima i dokumentima kompjutorske grafike.

Dječji rad: dječji rad je rad koji djecu lišava djetinjstva, njihovih potencijala i dostrojanstva, i koji je štetan za njihov fizički i mentalni razvoj. UN-ova Konvencija o pravima djeteta iz 1989. zalaže se za zaštitu "od ekonomskog izrabljivanja i obavljanja svakog rada koji bi za nj bio pogibeljan ili ometao njegovo obrazovanje, ili bio štetan za njegovo zdravlje ili njegov tjelesni, duševni, duhovni, moralni ili socijalni razvoj." (čl. 32.).

Dokumenti strategije smanjenja siromaštva: 1999. godine Svjetska banka je u suradnji s Međunarodnim monetarnim fondom uvela koncept Dokumenta za strategiju borbe protiv siromaštva. Svrha je Dokumenta opisati makroeko-

nomsku situaciju zemlje, uključujući i strukturalne i socijalne politike. Pripremaju ih vlade, ali putem novih participacijskih procesa kako bi uključili brojni čimbenici civilnog društva.

Endemska bolest: stalna prisutnost bolesti ili uzročnika zaraze u datom geografskom području; može se odnositi i na čestu dominaciju dotične bolesti unutar nekog područja.

Epidemijska bolest: bolest koja napada ili pogađa mnogo ljudi istodobno u nekoj zajednici ili području.

Etničko čišćenje: prisilno raseljavanje ili istrebljenje jedne etničke populacije iz nekog područja da bi se nametnuo identitet i moć druge etničke grupe.

Eurocentrizam: proces isticanja europskih (i općenito zapadnih) teorija i ideja, nauštrb drugih kultura. Ova definicija podrazumijeva pretpostavku da se zapadne ideje u temelju razlikuju od ideja drugih kultura i civilizacija. Ponešto kontradiktorna, ali također važna implikacija tog pojma je pretpostavka o univerzalnosti europskih ideja. Drugim riječima, pretpostavlja se da su one postale neka vrst univerzalne kulturne monete u koju se elementi drugih kultura mogu relativno lako konvertirati. Postoji mnoštvo takvih europskih ideja, uvijek u opticaju. Obično ideje definirane kao zapadne podrazumijavaju individualizam, ljudska prava, sekularnu vlast i pravo, kao i odvajanje vjere od države.

Genetska modifikacija: brisanje, izmjena ili uklanjanje gena u organizmu kao i prijenos gena iz

jednog organizma u drugi. Također može značiti preinaku postojećih gena ili konstruiranje novih gena i njihovo ugrađivanje u bilo koji organizam.

Genitalno sakaćenje žena: sastoji se od postupaka djelomičnog ili potpunog uklanjanja vanjskih genitalija žene i/ili povređivanja ženskih genitalnih organa, iz kulturnih ili bilo kojih drugih razloga koji nisu uvjetovani liječenjem. (definicija Svjetske zdravstvene organizacije iz 1995.)

Genocid: smišljeno i sustavno uništenje neke rase, etničke, vjerske ili kulturne grupe, ubijanjem, ranjavanjem, pogoršanjem životnih uvjeta sprečavanjem rađanja ili preseljenjem djece.

Gospodarska prava: ljudska prava koja se odnose na proizvodnju, razvoj i upravljanje resursima neophodnim za život.

Gospodarsko i socijalno vijeće UN-a: Vijeće Ujedinjenih naroda od 54 člana, koje se prvenstveno bavi stanovništvom, gospodarskim razvitkom, ljudskim pravima i kaznenim pravom. To visoko tijelo dobija i objavljuje izvješća o ljudskim pravima u brojnim prigodama. Skraćeni naziv: ECOSOC.

Indeks siromaštva: UN-ova Agencija za programe razvoja (UNDP) formirala je indeks siromaštva kako bi kvantificirala siromaštvo na način kojim se obuhvaćaju i drugi elementi osim distribucije dohotka. Pet realnih elemenata siromaštva koji se obuhvaćaju jesu nepismenost, pothranjenost djece, prerana smrt, loše zdravlje i nedovoljan pristup sigurnoj pitkoj vodi.

Individualni rasizam: oblik rasne diskriminacije kojoj je uzrok svjesna osobna predrasuda pojedinaca.

Interirana osoba: civil ili borac koji nije optužen za zločin, ali je zatočen u smislu preventivne sigurnosne mjere tijekom oružanog sukoba.

Izbačeni iz stroja (hors de combat): pojam opisuju borce koji su zarobljeni ili ranjeni, bolesni ili su preživjeli brodolom te više nisu u stanju sudjelovati u borbi.

Izravna diskriminacija: pojava kada se prema jednoj osobi ili grupi ljudi postupi nepovoljnije nego što bi se postupalo prema drugoj osobi ili grupi u istoj situaciji a na temelju njihove rase, boje, podrijetla ili nacionalne ili etičke pripadnosti.

Jednakost: nepristrano odnosno pravedno postupanje koje traži da se u sličnim slučajevima postupi na sličan način.

Kolateralna šteta: šteta ili gubitak uzrokovan slučajno tijekom napada, koji se dogodio unatoč svim potrebnim mjerama opreza kojima je cilj sprječavanje ili, u svakom slučaju, svodenje na najmanju moguću mjeru, pogibije i ranjavanja civila i oštećenja civilnih objekata.

Konvencija: multilateralni ugovor koji prema međunarodnom pravu obvezuje sve stranke.

Ksenofobija: mržnja i strah od stranaca. Kada se ovi osjećaji usmjere ka vidljivoj manjini, često se koristi pojam “rasizam”. Vjerovatno je bolje rasi-

zam promatrati kao posebni slučaj ksenofobije, nego ga upotrebljavati u suviše slobodnom značenju.

Kulturna prava: prava kojim se čuva i ostvaruje nečiji kulturni identitet ili razvoj.

Legitimitet: stupanj do kojeg su postupci vlasti u donošenju ili provedbi zakona ljudima prihvatljivi; legitimni sustav je zakonit te, što je još važnije, građani imaju povjerenja u njegovu ispravnost i pridržavaju se njegovih pravila. Legitimnost je također tijesno vezana s vladavinom: dobrovoljno pridržavanje zakona i propisa vodi većoj učinkovitosti nego oslanjanje na prinudu i osobne lojalnosti.

Maquiladora: tvornica obično u stranom vlasništvu, koja slaže proizvode za izvoz. Riječ potječe iz španjolskog i obično se upotrebljava u skraćenom obliku *maquila* (makila).

Medijacija: proces pregovora s ciljem rješavanja problema u kojem treća strana radi sa stranama u sporu kako bi im pomogla doći do zadovoljavajućeg sporazuma. Medijatori nemaju ovlasti odlučivati o sporu među strankama; umjesto toga stranke daju medijatoru punomoć da im pomogne riješiti spor među njima.

Međunarodni ured rada (International Labour Office, ILO): osnovan 1919. godine temeljem Versaileskog mirovnog ugovora, s ciljem poboljšanja uvjeta rada i promicanja socijalne pravde; ILO je 1946. postao specijalizirana agencija UN-a.

Međuvjerski dijalog: pokušaj iniciranja dijaloga, suradnje i razumijevanja među pojedincima različitih vjera. Međureligijski dijalog ima isto značenje.

Mučenje: svaka radnja kojom se namjerno nanosi teška bol ili patnja, bilo tjelesna ili mentalna, osobi u zatočeništvu ili pod nadzorom u svojstvu optuženoga; mučenje ne uključuje bol ili patnju koji potječu isključivo iz zakonitih sankcija, bilo da su im svojstvene ili ih prate.

Neizravna diskriminacija: prakse ili politike koje izgledaju “neutralne” ili “pravedne”, ali nepovoljno utječu na velik broj ljudi neke rase, nacionalne ili etničke grupe. Može postojati čak i tamo gdje ne postoji namjera diskriminacije.

Nepismenost: nesposobnost osobe da čita i piše.

Nepriistranost: odlučivanje o ljudima isključivo na temelju njihovih potreba, bez osvrtnosti na njihovu nacionalnost, rasu, vjerska uvjerenja, društvenu klasu ili politička uvjerenja.

Nereligijski: naturalistički pogledi na svijet i uvjerenja u sferi ljudske misli koja se odnose na konačna uvjerenja i načela svijesti po kojima pojedinci žive svoj život.

Nesnošljivost: nespremnost da se prihvate i/ili poštuju uvjerenja i prakse drugih osoba. Rasna nesnošljivost odnosi se na sprječavanje pripadnika drugih rasnih grupa da u jednakoj mjeri sudjeluju ili u punoj mjeri koriste prilike koje postoje u

zajednici, a vjerska nesnošljivost odnosi se na odbijanje prihvatanja ili poštivanja tuđih vjerskih uvjerenja.

Neutralnost: nezauzimanje strane u nekom sukobu.

Nevladina organizacija: svaka neprofitna, dobrovoljna grupa građana koja je organizirana na lokalnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini. Vođene ciljem ostvarenja zadataka, od strane ljudi koji imaju zajedničke interese, nevladine organizacije obavljaju raznorodne humanitarne funkcije, iznose probleme građana pred vlasti, zagovaraju i nadziru politike te promiču političku participaciju posredstvom informiranja.

Obrazovanje: disciplina koja se, u ovom kontekstu, bavi uglavnom metodama podučavanja i učenja u školama i sličnim sredinama, koja se razlikuju od raznih neformalnih oblika socijalizacije (npr. između roditelja i djece).

Odbor za gospodarska, socijalna i kulturna prava: osnovao ga je ECOSOC 1985. godine; primarna je funkcija Odbora nadzirati kako države provode Pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima. Odbor teži razvijanju konstruktivnog dijaloga s državama te nastoji, korištenjem različitih sredstava, odrediti da li se norme sadržane u Paktu (koje se odnose na osnovne životne potrebe – rad, hrana, stanovanje, zdravstvena skrb, obrazovanje i kultura) odgovarajuće primjenjuju u državama te kako se provedba Pakta može unaprijediti na način da osobe kojima ta prava pripadaju, uživaju svoja prava u punom obimu.

Održivi razvoj: razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe, a ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolji svoje potrebe.

Oružani sukob: situacija u kojoj su dvije ili više organiziranih grupa u oružanoj borbi, bilo međunarodnoj ili unutarnjoj. Svako neslaganje između dviju država koje za ishod ima intervenciju oružanih snaga jest oružani sukob, čak ako jedna od strana opovrgava postojanje ratnog stanja.

Osnovno obrazovanje: još se zove i primarno obrazovanje, prva faza tradicionalnog formalnog obrazovanja, počinje u dobi od 5 do 7 godina, a završava u dobi od 11 do 13 godina.

Posebni izvjestitelj: osoba koju imenuje tijelo na općoj ili regionalnoj razini kao npr. UN-ova Komisija za ljudska prava, sa zadaćom izrade redovitih izvješća o stanju ljudskih prava u nekoj zemlji (“tematski izvjestitelj”). Ako je imenuje glavni tajnik UN-a, ta funkcija naziva se “posebni predstavnik”. Slična se funkcija može dati i “*neovisnom stručnjaku*”.

Posebni predstavnik: vidi Posebni izvjestitelj.

Povjerljivost: sposobnost da se nešto drži u tajnosti. Povjerljivost je uzeta kao standardna radna metoda Međunarodnog odbora crvenog križa kojoj je cilj ostvariti pristup žrtvama i zaštititi ih putem djelotvornog dijaloga s tijelima vlasti.

Pravedni postupak (*due process*): propisani zakonski postupak pravosudnih organa. Jamstvo

pravednog postupka zahtjeva da svaka osoba uživa zaštitu pravednog suđenja.

Predrasuda: stanje duha koje teži unaprijed prosuđivati o osobi ili grupi u negativnom svjetlu. Takav negativan sud obično se donosi bez odgovarajućih dokaza. Ti negativni stavovi često se ne prepoznaju kao neutemeljene pretpostavke, jer ih se učestalo ponavlja. One postaju široko prihvaćene “zdravorazumske” ideje i koriste se kao opravdanje za djela diskriminacije.

Prijava: pojedinačna ili skupna tužba upućena ugovornom tijelu o kršenju ljudskih prava. Također se zove “tužba” ili “peticija”.

Prisilna prostitucija: prisiljavanje osobe na prostituciju, koje se koristi kao sredstvo oružanog sukoba.

Prisilna trudnoća: bespravno ograničenje slobode žene koja je zatrudnjela pod prisilom, s namjerom da se utječe na etnički sastav bilo koje populacije ili izvrše drugi teški zločini prema međunarodnom pravu.

Prognanik: osobe koje su napustile svoj dom, ali nisu napustile svoju zemlju, zbog straha od progona, da bi izbjegli posljedicama oružanog sukoba ili nasilja, kršenja ljudskih prava ili prirodnim ili tehnološkim katastrofama.

Program strukturalne prilagodbe: većina zajmova Međunarodnog monetarnog fonda je uvjetovana, jer MMF postavlja različite zahtjeve koje zemlja mora ispuniti da bi dobila sredstva. Budući

da su ti uvjeti – tzv. programi strukturalne prilagodbe – usmjereni ka snižavanju troškova u socijalnom sektoru i ka liberalizaciji tržišta, često su predmet kritika.

Prosvjetiteljstvo: intelektualni pokret koji je počeo u Engleskoj u 17. stoljeću, a karakterizira ga intelektualni skepticizam prema tradicionalnim uvjerenjima i dogmama, označava “prosvjetljenje” suprotnost pretpostavljanom mraku i praznovjerju Srednjeg vijeka. Od svog početka prosvjetiteljstvo se usredotočuje na snagu i dobrotu ljudskog razuma.

Pučki pravobranitelj: institucija, obično vladin dužnosnik, čiji je posao istraživati i izvještavati o tužbama građana o vladi ili tijelima javne vlasti.

Rasa: pojam “rasa” umjetna je konstrukcija koja se koristi za svrstavanje ljudi na osnovu pretpostavljenih tjelesnih i kulturnih sličnosti koje potječu iz njihova zajedničkog podrijetla. Moderna je znanost pokazala da je biološka kategorija rase beznačajna kada se primjenjuje na ljudsku vrstu. Biološki, ljudska vrsta ima isti genetski fundus, a genetske varijacije su mnogo veće unutar jedne tzv. rasne skupine nego između njih. Ponekad je ova ideologija osnova za društvene akcije, vladine politike i opravdanje za različito postupanje prema različitim grupama.

Rasizam: skup pogrešnih pretpostavki, mišljenja i akcija koje dolaze iz uvjerenja da je jedna grupa sama po sebi superiornija od druge. Rasizam je ne samo društveni stav prema etno-kulturnim

manjinskim grupama, već i socijalne strukture koje isključuje takve pojedince i grupe. Rasizam može biti prisutan u organizacijskim i institucionalnim strukturama i programima, kao i u stavovima i ponašanju pojedinaca.

Ratifikacija: postupak u kojem se država, ponekad nakon suglasnosti parlamenta, proglašava pravno vezanom nekim ugovorom.

Ratni zarobljenik: zarobljeni borac u međunarodnom oružanom sukobu. Samo borci koji ispunjavaju određene uvjete imaju pravo na taj status (uglavnom pripadnici oružanih snaga).

Razmjernost: načelo po kojem civilni gubici i štete na civilnim objektima ne smiju biti nesrazmjerni vojnoj koristi koja se očekuje od napada na neki vojni objekt.

Rehabilitacija od mučenja: čin osposobljavanja žrtava mučenja da povrate sposobnost, pouzdanje i snagu kako bi mogle živjeti što normalnije. Rehabilitacijski centri i programi usvajaju i primjenjuju različite postupke, vodeći računa o specifičnim tjelesnim i psihičkim potrebama pojedinih žrtava mučenja te kulturnom, socijalnom i političkom okruženju u kojem djeluju.

Rezervacija: izjava države u povodu ratifikacije nekog ugovora kojom isključuje ili mijenja pravne učinke neke odredbe na tu državu.

Rod: članak 7. stavak 3. Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda definira rod kao “dva

spola, muški i ženski, unutar konteksta društva. Pojam rod nema nikakvo značenje različito od navedenog”. Liberalnije definicije također obuhvaćaju položaj žena i muškaraca u društvu.

Ropstvo: prepoznaje se po elementu vlasništva ili kontrole nad nečijim životom, prisilom, ograničenjem kretanja ili činjenicom da osoba nije slobodna napustiti ili promijeniti poslodavca. Suvremeno ropstvo nije uvijek lako prepoznati ili iskorijeniti jer je često prihvaćeno u nekim kulturama. Dužničko ropstvo se prakticira u mnogim područjima svijeta.

Seksualno nasilje: nasilno ponašanje zasnovano na spolu čiji je cilj povrijediti ili ubiti neku osobu.

Sekularan: označen sekularizmom; koji se odnosi na svjetovne stvari što ih razlikuje od stvari koje su povezane s religijom. Sekularizam je uvjerenje da se religija i crkveni poslovi ne trebaju miješati u funkcioniranje države, npr. u javno obrazovanje.

Sindikato: organizacija radnika stvorena u cilju zaštite i unaprjeđenja interesa svojih članova putem pregovora s poslodavcima o plaćama i uvjetima rada. Sindikati također pružaju pravne savjete, financijsku pomoć, potporu za bolovanje i mogućnosti obrazovanja. Neovisni sindikat nije podređen niti pod kontrolom poslodavca i financijski je neovisan o poslodavcu.

Siromaštvo: siromaštvo karakteriziraju nedostatak prihoda/novca i proizvodnih resursa dovoljnih da osiguraju stalna sredstva za život; nedosta-

tak hrane, glad i pothranjenost; loše zdravstveno stanje; rastuća smrtnost; ograničeni ili nepostojeći pristup obrazovanju; beskućništvo i socijalna diskriminacija i isključenje.

Siromaštvo radnih slojeva: siromaštvo ima i druga značenja osim pothranjenosti i iznemoglosti. Ono se također može odnositi i na radnike – one koje imaju posao, ali ne mogu sastaviti kraj s krajem.

Socijalna i gospodarska prava: prava koja daju ljudima socijalnu i gospodarsku sigurnost, a ponekad se nazivaju i sigurnosna ili prava druge generacije. Primjer su prava na hranu, stanovanje i zdravstvenu zaštitu.

Stopa napuštanja: postotak osoba koje napuštaju školu ili fakultet prije završetka školovanja.

Strukturni rasizam: nejednakosti ukorjenjene u sustavnom djelovanju društva, koje isključuje veliki broj pripadnika određenih etničkih kategorija iz značajnijeg sudjelovanja u važnijim društvenim institucijama.

Sufražetkinja: naziv za britanske i američke feministice koje su se borile za prava žena, naročito za njihovo pravo glasa.

Trgovina ljudima: nezakonita trgovina ljudima, naročito ženama i djecom.

Trgovina ženama: nedopušteno, tajno kretanje ljudi preko nacionalnih i međunarodnih granica,

većinom iz zemalja u razvoju i nekih tranzicijskih zemalja, s ciljem prisilnog dovođenja žena, djevojaka i djece u seksualno i gospodarski opresivne i izrabljivačke situacije radi ostvarivanja profita trgovaca, kriminalnih organizacija te radi drugih nezakonitih aktivnosti vezanih uz takvu trgovinu, kao što su prisilni kućni rad.

Tužba: pojedinačna ili grupna prijava upućena ugovornom tijelu zbog kršenja ljudskih prava. Vidi i pojam prijava.

Upis: čin službenog uključivanja u tečaj, školu itd.

Vjera: religija ili svaki oblik priznate zajednice osoba koje dijele religiozna uvjerenja.

Vladavina prava: vladavina prava je iznad vlade, štiti građane od samovoljnog djelovanja države, kao i društva općenito, jer upravlja odnosima privatnih interesa. Osigurava da se prema svim građanima postupa jednako i da podliježu zakonu, a ne hirovima moćnika. Vladavina prava je bitan preduvjet odgovornosti i predvidivosti i u javnom i privatnom sektoru. Uspostava i održanje vladavine prava ovisi o jasnoj komunikaciji pravila, nediskriminirajućoj primjeni, učinkovitoj provedbi zakona, predvidivim i pravno provedivim metodama izmjena zakona te o tome vidi li građanstvo zakone kao pravedne, poštene i legitimne te jesu li ih spremni poštivati.

Vojna nužda: pojam po kojem je uporaba sile u stupnju neophodnom da bi se postigao cilj rata opravdana, ako je cilj potpuno potčinjavanje nep-

rijatelja što je brže moguće i s minimumom ljudskih, materijalnih i financijskih gubitaka.

Vojni ciljevi: objekti koji po svojoj prirodi, mjestu, namjeni ili uporabi djelotvorno doprinose vojnom djelovanju i čije uništenje nedvojbeno predstavlja vojnu korist.

Zatvorska izolacija: odvojeni pritvor zatvorenika s ograničenim ili povremenim dostupom drugih osoba, u okruženju koje ima samo najosnovnije uvjete za održanje života i u kojem su svjetlo, zvuk, ishrana, literatura, tjelovježba i ponekad toplina uglavnom oskudni.

Zločini protiv čovječnosti: ubijanje, istrebljenje, porobljavanje, deportacija, zatočenje ili mučenje, kada su počinjeni kao dio široko raširenog i sustavnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva.

Zločini protiv mira: planiranje, priprema, započinjanje ili vođenje rata ili agresije ili rat kojim se krše međunarodni sporazumi.

Zona slobodne trgovine: industrijsko područje u kojem država dozvoljava inozemnim tvrtkama da uvoze materijal za proizvodnju i izvoze finalne proizvode bez plaćanja visokih poreza ili carina (davanja državi). Na taj način zone slobodne trgovine tvrtkama snižavaju troškove proizvodnje.